

**sendikal
hak ve
özgürlükler için
İLERİ**

**DİSK
TÖB·DER
TMMOB
TÜM·DER
TÜTED
TÜS·DER**

agustos 1978

SUNUŞ

Örgütlerimiz, 1978 Haziran ayında biraraya gelerek, sendikal hak ve özgürlükler mücadelesini konu alan ortak bir çalışmayı başlatmışlardır.

Bu çalışma, kazanılmış sendikal hakların daha ileriye götürülmesi ve sendikal haklara sahip olmayan kesimlerin bu hakka kavuşması için ortak mücadele platformunun oluşturulmasını amaçlamaktadır.

Çalışmalarımızın ilk aşaması olarak, ülkemizde sendikal hak ve özgürlükler mücadelesini ve önümüzdeki mücadele hedeflerini genel hatlarıyla belirten "Sendikal Hak ve Özgürlükler için İleri" Deklerasyonunu basın ve örgütlerimiz aracılığıyla geniş işçi ve emekçi yığınlara ulaştırmayı yararlı gördük.

Deklerasyonu geniş bir kitapçık haline getirme çabalarımız sürerken, sendikal hak ve özgürlükler için kitlesel mücadele amacına yönelik ortak çalışma da gündemimizin ilk maddesini oluşturmuştur.

Demokratik toplumsal muhalefet içinde, örgütlendikleri sınıf ve kesimler itibariyle ülkemizde önemli bir yere sahip olan örgütlerimizin bu çalışmalarını, genelde verilmekte olan bağımsızlık demokrasi sosyalizm mücadelesinin bir parçası olarak nitelendiriyoruz.

Saygılarımızla.

DİSK, TÖB-DER, TMMOB, TÜM-DER, TÜTED, TÜS-DER

1. ÜLKEMİZDE ÇALIŞANLARIN VE EGEMEN SINIFLARIN ÖRGÜTLÜLÜĞÜ:

1.1. İŞÇİ SINIFININ ÖRGÜTLÜLÜĞÜ:

Ülkemizde işçi sınıfının örgütlenmeye başlaması Osmanlı İmparatorluğu döneminde, 1840'lara uzanmaktadır. İşçi yardımlaşma dernekleri biçiminde başlayan ilk örgütlenmeler arasında, 1871'de kurulan Amele Cemiyeti ve 1890'larda kurulan Osmanlı Amele Cemiyeti görülmektedir. İşçi sınıfının örgütlenmesinin başlamasıyla birlikte işçi hareketleri ve grevler de yayılmaya başlamıştır. 1908 yılının Ağustos ve Eylül aylarında yoğun grevler gerçekleştirilmiştir. Ancak aynı yıl çıkarılan Tatil-i Eşgal Kanunu ilk iktidar tarafından grevler yasaklanmıştır.

Bu arada işçilerin sendikalarda örgütlenmeye yönelik çalışmaları sürdürülmüş, 1920 sonlarında İstanbul Uluslararası İşçi Birliği kurulmuştur. İzmir İktisat Kongresini izleyerek sendikal örgütlenme ve sendikal birliğin sağlanması çabaları daha artmıştır. İktisat Kongresi'nde işçileri temsil eden İstanbul Amele Birliği daha sonra Zonguldak ve Balya-Karaaydın Birlikleriyle birleşmiş, bu kuruluşun kapanmasından sonra da birden çok sendikal nitelikte örgütü içeren Amele Teali Cemiyati kurulmuştur.

Ancak 1925'de çıkarılan Takrir-i Sükun Kanunu ile işçilerin örgütlenmesine büyük sınırlamalar getirilmiş ve 1929 ekonomik bunalımını izleyerek işçi sınıfı üzerindeki baskılar daha da arttırılmıştır. Bir dizi antidemokratik yasa ve yasa değişiklikleri çerçevesinde; 1938'de çıkarılan Dernekler Yasasıyla sınıf örgütleri kurulması yasaklanmıştır. 1946'ya kadar süren bu dönem, işçi sınıfının sendikal örgütlenmesi ve mücadelesi açısından adeta ölü bir dönemdir. Ancak 1946'da sınıf esasına göre dernek kurma yasağının kaldırılması ve 1947'de Sendikalar Yasasının çıkarılmasıyla işçi sınıfının sendikal örgütlenmesi büyük bir hız kazanmıştır. İşkollarında sendikalar kurulurken, bir taraftan da ulusal düzeyde tek bir merkezi örgüt oluşturma düşüncesi yaygınlık kazanmaya başladı. Ve 1952 yılında TÜRK-İŞ kuruldu. Ancak Amerikan sendikacılarının girişimlerinin ve etkilerinin sonucu Türk-İş sınıf uzlaşmacısı bir yol izlemeye başladı. 1961'de yeni Anayasanın kabul edilmesi ve 1963'de 274 ve 275 sayılı yasaların çıkarılmasını izleyerek işçi sınıfının örgütlenmesi ve mücadelesi daha da güç kazanmış ve 1967'de sınıf uzlaşmacısı görüşlerin karşısında DİSK kurulmuştur. 30.000 üye ile kurulan DİSK, sınıf ve kitle sendikacılığı doğrultusunda verdiği mücadeleyle kısa zamanda gelişmiş ve güçlenmiştir.

Ne var ki örgütlenmesini durmadan geliştiren işveremlerin karşısında, işçi sınıfının bugünkü sendikal örgütlülük düzeyinin yeterli olduğunu söylemek olanaklı değildir.

Ülkemizde sağlıklı istatistikler bulunmadığı için kesin sayılar bilinmiyorsa da, sendikal işçi sayısının üst sınırını sigortalı sayısının oluşturduğu yaklaşımla, bu sayının 1977 sonlarında 2 milyon civarında olduğu söylenebilir. (1) 1977 yılındaki toplam ücretli sayısı ise 6 milyon dolayındadır. Bu sayılar içinde toplu sözleşmeden yararlanan işçi sayısı ise 1 milyon civarındadır. (2) Yukarıdaki sayıların açıkça gösterdiği gibi toplu sözleşmeden yararlanan işçi sayısı sigortalı işçi sayısının

yarısını, toplam ücretli sayısının 1/6'sını, sigortalı işçilerin sayısı ise ücretli çalışanların yaklaşık 1/3'ünü oluşturmaktadır.

1.2. SENDİKAL HAKLARA SAHİP OLMAYAN DİĞER ÇALIŞANLARIN ÖRGÜTLÜLÜĞÜ:

Ülkemizde, işçi sınıfı dışında kalan diğer çalışanların örgütlenmelerinin geçmişine bakıldığında, çok gerilere giden bir örgütlenme çabası ve geleneğiyle karşılaşmak olanaksızdır. Bunun temelinde yatan etken, kamu kesiminde devlet memuru olarak çalışmanın yıllar boyu belirli bir güç ve saygınlığı simgelemesi ve bunun yanı sıra ekonomik olanaklar açısından da görece bir üstünlüğü sağlamasıdır. Diğer yandan, geleneksel "Devlet Baba" imajıyla, devlete karşı hak aranmasına gerek olmadığı anlayışı uzun süre kamu kesimi çalışanlarının öznal engelini oluşturmuştur. Ancak burada; diğer çalışanlardan farklı olarak öğretmenlerin örgütlenme geçmişlerinin 1908'lere uzandığı ve örgütlenme geleneğinin -yer yer kesintiye uğramakla birlikte- sürdürüldüğü söylenebilir.

Ülkede kapitalizmin gelişmesine bağlı olarak sınıflararası ilişkilerin keskinleşmesi, devletin giderek daha büyük ölçüde ücretli çalıştırması ve buna bağlı olarak üst düzeydeki bürokratların giderek emekçi konumuna gelen geniş kitlelerden ayrılması gibi etkenlerin sonucu olarak yakın sayılacak bir geçmişte, kamu kesimi sendikasız çalışanlarının da örgütlenmeye yöneldikleri görülmeye başlanmıştır.

1961 Anayasasının kabulüyle kamu kesiminde çalışanların sendika kurma hakkını elde etmesi (Bu hak grev ve toplu sözleşme hakkından yoksun da olsa) örgütlenme açısından bir dönüm noktasıdır. 1971'e kadar uzanan dönemde; Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS), İlkokul Öğretmenleri Sendikası (İLK-SEN), Teknik Elemanlar Sendikası (TEK-SEN) ve genel olarak memurların örgütlendi TÜM-PERSEN, gözlenen başlıca örgütlenme odaklarıdır.

Ancak bunlardan TÜM-PERSEN'i diğer örgütlerden ayırmak zorunludur. Bu örgütlenme ekonomik mücadelenin dar sınırları içine hapsedilmiş ve genelde verilen bağımsızlık, demokrasi mücadelesinden tümüyle kopuk bir memur sendikacılığı örneği sergilemiştir.

(1) DPT programına göre (s.281) 1977 yılında toplam sigortalı sayısı 2.2milyon, DİE Aylık İstatistik Bülteni (1978, 1-V)'ne göre sigortalı sayısı, 1978 Ocak ayı itibarıyla 1. 934.642'dir. Yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı gibi, devletin farklı kurumlarında yapılan araştırmaları verdiği sonuçlar birbirini tutmamaktadır.

(2) DPT programı 1978 (s. 281)

Bu dönemdeki sendikal örgütlenmenin gücüne ve etkinliğine bakıldığında ise; grev ve toplu sözleşme silahlarından yoksun güdük sendika hakkına bağlı olarak işçi sendikaları dışı da, dağınık ve birbirinden kopuk olarak biçimlenen sendikal örgütlenmenin doğal olarak güçsüz ve sendikal mücadele anlamında başarısız olduğu görülmektedir. Diğer yanıyla, uğrunda belirli bir mücadele verilmeksizin kazanılmış bulunan bu hak 12 Mart'ı izleyerek yapılan Anayasal değişiklikle kolayca geri alınmıştır.

1971 sonrası dönem, sendikal haklardan yoksun olan kamu çalışanlarının örgütlenmesi açısından son derece hareketli bir dönem olmuştur. 12 Mart döneminde kapatılan öğretmenlerin sendikası, TÖS, bu dönemde yerini, TÖB-DER'e, teknik elemanların sendikası TEKSEN de yerini TÜTED'e bırakmıştır.

12 Mart dönemine kadar bazı odaların yönetiminde ilericilerin olmasına rağmen genel olarak gericilerin elinde olan TMMOB, çeşitli meslek odalarındaki ilerici demokrat ve sosyalistlerin ortak çabasıyla ilerici bir yönetime kavuşmu, aynı şekilde Barolar Birliği ve Tabipler Odası yönetimlerine de ilerici demokrat unsurlar gelmiştir. Böylece üyeliğin zorunlu olduğu meslek odaları bağımsızlık ve demokrasi mücadelesi içinde yer almışlardır.

Yine 12 Mart döneminde kapatılan ve bünyesinde işyeri sendikalarını taşıyan TUM-PERSEN, taşıdığı aynı yanlılığı sürdürerek bu sefer işyeri derneklerinin bir üst örgütü şeklinde TUM-PERSON-KON'a dönüştü. Memur kesiminde ilk ciddi örgütlenme ise 1975 yılında kurulan ve büro emekçilerini örgütlemeyi amaçlayan TUM-DER çatısı altında meydana geldi. Sağlık emekçileri ise 12 Mart sonrası TUS-DER çatısı altında bir araya geldiler.

2. ÜLKEMİZDE ÇALIŞANLARIN DURUMU

Ülkemizde toplam nüfusun büyük bir bölümünü (%28) oluşturan ücretliler ülkede yaratılan gelirin yalnızca %20'sini almaktadır. Buna karşılık tüm ailelerin ancak %2'sini oluşturan büyük tüccar, sanayici ve serbest meslek sahiplerinin toplam gelirden aldıkları pay %10'dan fazladır. Bu durum, işçi ve memurların ne denli bozuk bir gelir dağılımı ile karşı karşıya bulduklarını açık biçimde göstermektedir.

Bu bozuk gelir dağılımı içinde işçi ücretleri ve memur maaşlarının durumuna bakıldığında; yıllar itibariyle parasal ücretlerin artış göstermesine karşılık, gerçek alım gücünün sürekli olarak gerilediği görülmektedir. Yüksek enflasyon hızının alım gücünde meydana getirdiği azalma, bir yana bırakıldığında işçi ücretlerinin 1976 yılında, ancak 1968'deki reel düzeyinde bulunduğu hesaplanmaktadır. Buysa, işçilerin arada geçen süre içinde gelişen emek üretkenliğinden artan ulusal gelirden pay alamadıklarını, artan gereksinimlerini karşılayamadıklarını ortaya koymaktadır.

Aynı yaklaşım memur maaşları için getirildiğinde de, sınırlı katsayı yükseltmelerinin sağladığı maaş artışlarını enflasyonunun tümüyle götürdüğü ve memurların alımgücünün sürekli gerilediği görülmektedir.

Mevcut vergi sistemi ise, sözkonusu yapının adaletsizliğini daha da arttırmaktadır. Örneğin gelir vergisinin 1977'de ücretliler tarafından ödenen bölümü %65.8 dolayındadır. Ücretliler dışındaki kesimlerin geniş vergi kaçırma olanakları ve vergilendirilmeyen yüksek tarım kazançları gözönüne alındığında ve son derece yüksek dolaylı vergiler de hesaba katıldığında, vergi sisteminin yükünü bütünüyle ücretlilerin taşıdığı ortaya çıkmaktadır.

Ücretlilerin sosyal güvenlik olanaklarından yararlanma durumuna bakıldığında ise, öncelikle çalışanların büyük bir bölümünün (1977 de yaklaşık olarak % 30) sosyal güvenlikle tümüyle yoksun bulunduğu dikkat çekmektedir. Bunun ötesinde, mevcut güvenlik kuruluşlarının yönetiminde işçilerin ve memurların söz sahibi olmaması nedeniyle, çalışanlardan yana bir işleyiş de sözkonusu olmamaktadır.

Örneğin Emekli Sandığı, memur maaşlarından kesilen paraları, memurların sosyal güvenlik kapsamındaki konut, kreş vb. sorunlarının çözümü doğrultusunda kullanmak yerine büyük işhanları ve oteller yapımında kullanmakta ve çeşitli şirketlerle ortaklığa girerek özel sektöre fon aktarmaktadır.

Emekli sandığı kanalıyla oluşturulan fonların durumu ortada iken, MEYAK adıyla ikinci bir yardımlaşma kurumu oluşturulmak istenmiştir. Halen yasası çıkmamış MEYAK için memur maaşlarından 1971'den bu yana %5 kesinti yapılmaktadır. MEYAK kesintileri de dolaylı yollardan özel sektöre ikinci bir fon kaynağı olarak aktarılmaktadır.

Çalışanların eğitim olanaklarından yararlanmalarına ilişkin olarak gözlenen durum da farklı değildir. Eşit olmayan eğitim olanakları, kısıtlı eğitim hakkı, eğitimin üretimden kopuk olması, eğitim teknolojisinin gerilik ve ilkelliği; kısaca, eğitim sisteminin tümü karşısında emekçiler güç durundadır.

3. ÇALIŞANLARIN ÜRETİM SÜRECİ İÇİNDEKİ YERİ VE ROLÜ

Çalışanların üretim süreci içindeki yerleri, onların içinde buldukları üretim ilişkilerinin niteliğine bağlıdır. Kapitalist ülkelerde ve dışa bağımlı bir kapitalist yapının hakim olduğu ülkemizde de, kapitalizmin ilkeleri ve sömürüsü geçerlidir.

İŞÇİ SINIFI

Tüm değerleri yaratan, kapitalizmin gelişmesine paralel olarak sürekli büyüyen işçi sınıfı, üretim süreci içindeki yerinden dolayı toplumun öncü ve itici gücüdür.

Kapitalizmin tekelçilik dönemini sürdürdüğü, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin başta işçi sınıfı olmak üzere diğer sınıf ve tabakaları doğrudan etkilediği çağımızda, işçi sınıfının öncü güç olma niteliği tüm toplumların gelişmesine damgasını vurmaktadır. Kapitalizme karşı

mücadelenin başını işçi sınıfı çekmektedir. Günümüzde kapitalist ülkelerdeki sınıf mücadelesinin pratiği, işçi sınıfının bu tarihsel sorumluluğu gittikçe daha büyük ölçüde yüklendiğini kanıtlamaktadır.

DİĞER ÇALIŞANLAR

Kapitalist toplumda doğrudan üretim süreci içinde yer almayan (artı-değer yaratmayan) toplumsal kesimler (katmanlar) vardır. Üretim araçlarının sahipliğinden yoksun olan ve işgüçlerini bir ücret karşılığı satan bu kesimler, maddi üretimle doğrudan doğruya bütünleşmemekle birlikte, emeğin üretim gücünün devamlılığını ve gelişmesini sağlamak ve üretimin oluşmasına yaptıkları katkı bakımından giderek önem kazanmaktadır.

Kapitalist üretimin ortaya çıkmasıyla var olan ve gelişmesini sürdüren bu kesimler ülkemizde eğitim emekçileri, sağlık emekçileri, teknik elemanlar ve Osmanlı döneminden bu yana var olan memurlar (büro emekçileri) oluşturmaktadır.

Devletin çalışanları durumunda olan bu kesimler, bugün giderek yoksullaşma ve emeklerine yabancılaşma sürecine girmişler ve çıkarlarının işçi sınıfının çıkarlarıyla aynı olduğu bilincine varmaya başlamışlardır.

SENDİKAL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER MÜCADELESİ

Emperyalizm çağında, tekelleri burjuvaziye karşı verilen mücadelede, işçi sınıfı ve diğer emekçi kesimlerin ortak bir ekonomik temeli vardır. Tekellerin sömürsünün; toplumun tüm emekçi kesimlerini etkileyen bir sömürü olması, tekelleri kapitalizmin varlık nedenlerinden biri olması, tekelleri kapitalizmin sömürsüne karşı tüm emekçi kesimlerin ortak mücadelesinin maddi temelini oluşturmaktadır.

Egemen güçlerin tek çatı altında işçi emekçi sınıf ve kesimlere karşı örgütlenmeleri tüm emekçi kesimlerin ortak mücadelesini geliştirerek sürdürmeleri zorunlu. Ülkemizde burjuvazi tek çatı altında, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, biraraya gelerek kendi sınıfsal örgütlenmesini gerçekleştirmiş ve emperyalizm ve onun uluslararası örgütleriyle bağlantısını güçlendirmiştir.

Tekelleri kapitalizmin geldiği bu aşamada ve bilimsel ve teknolojik gelişmelerin sonucu toplumun eğitim emekçisi ve teknik eleman gibi mesleklerle sahip olanlarından oluşan tabakalarıyla işçi sınıfı arasında bir yakınlaşma meydana gelmektedir. İşçi sınıfının ve işçi sınıfı dışında kalan bu tabakalarının sayısı da süratle artmaktadır. Büyük bir kısmı kamu kesiminde çalışan ve sendikal haklardan yoksun olan bu emekçi tabakaların işçi sınıfının siyasi, ideolojik ve fiili önderliğine verdikleri mücadele sonucu, sendikal haklarını elde edebilmekte bağımsızlık ve demokrasi için toplumun kurtuluşu olan sosyalizm için verilen mücadeleye etkin bir biçimde katılabilmektedirler.

DÜNYANIN DİĞER ÜLKELERİNDE ÇALIŞANLARIN SENDİKAL HAKLARI

Ülkemizde olduğu gibi diğer ülkelerde de kamu kesimi çalışanları (işçiler ve diğer çalışanlar) sendikal haklarına kavuşmak için zorlu mücadeleler vermişler ve kendi ülkelerinde sınıf mücadelesinin ulaştığı boyut ve vardığı sonuçlara göre çeşitli düzeylerde haklar elde etmişlerdir.

Kamu kesimi çalışanlarının örgütlenme özgürlüğü 1948 yılında Uluslararası Çalışma Konferansında kabul edilen "Örgütlenme hak ve özgürlüğü anlaşması" ile ilk kez uluslararası düzeyde tanındı. Bu anlaşma, "İşçiler ve çalışanlar, aralarında hiçbir türlü ayırım yapılmaksızın, önceden izin almaksızın, kendi seçimleriyle örgütlere katılabilmeli ve örgüt kurabilmelidirler." Demektedir.

Sendikal hakların başta 1948 anlaşması olmak üzere daha birçok uluslararası anlaşmalarla da tanınmasına karşın bu hakkın çeşitli ülkelerde farklı düzeyde uygulanması ve bazı ülkelerde de hiç kullanılmaması görülmektedir.

Kamu kesimi çalışanlarının örgütlenme özgürlüğüne sahip olduğu ülkelerde sendikal hakların kısıtlanması konusunda şu üç farkı eğilimi ortaya çıkmaktadır.

4.1-Sendikal örgütlenme hakkını tanımak ama grev hakkını tanımamak veya sınırlamak.

4.2-Kamu kesiminde çalışanların bazı kesimlerine örneğin ,

-Silahlı Kuvvet mensupları

-İç güvenlik mensuplarını (polis v.b)

İtfaiye vb. gibi kuruluşlarda çalışanları.

-Devletin ya da devlet kuruluşlarının yönetim kademelerinde bulunanları, örgütlenme dışı bırakmak.

4.3-Örgütlenme hakkının tanındığı hallerde bile, kamu kesiminde çalışan "politik bağlantılarını ya da grev eylemlerini önlemek" için ,dolaylı ya da dolaysız yollarla özel kesim işçileriyle birlikte, örgütlenmelerine kısıtlamalar getirmek, yalnızca kamu kesiminde çalışanları kapsayan örgütlenmelerde bile güçlü örgütlerin ortaya çıkmasını engelleyecek biçimde zorlamalar ve bölücülük yapmak.

Dünya ölçeğinde ortaya çıkan sendikal hakların kısıtlanması, sendikal mücadelenin saptırılıp hedefinin bulanıklaştırılması çabaları Türkiye burjuvazisinin her dönemde yararlandığı ve uyguladığı taktikler olmaktadır.

Bugün Dünyada kamu kesiminde çalışanların, özellikle işçilerin dışında kalan emekçi kesimlerine, sendikal hakların tanınmadığı 8 ülke kalmıştır. Bunlar Ekvator, Etiyopya, Ürdün, Liberya, Nikaragua, Peru, İspanya ve TÜRKİYE'dir.

SENDİKAL HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN GELİŞİMİ VE MEVCUT HUKUKİ DURUM

Ülkemizde sendikal hak özgürlüklerin tarihi gelişmesine bakıldığında, 1946 yılına kadar süren yoğun bir baskı ve sınırlama döneminin yaşandığı görülmektedir. 1946 da İşçi Sigortaları Kurumu ve Çalışma Bakanlığının kurulması ve 1947 de Sendikalar yasasının çıkarılmasıyla bu anlamda önemli sayılabilecek gelişmeler gerçekleşmiştir. Ancak, 1947 de çıkarılan Sendikal yasası grevi ve toplu sözleşmeyi yasaklamaktadır.

27 Mayıs Anayasası sendikal hak ve özgürlükler açısından bir dönüm noktasıdır. Anayasasının 46.maddesiyle herhangi bir ayırım gözetilmeksizin sendika hakkı tanınmış ve toplu sözleşme ve grev hakları getirilmiştir. Ancak grev hakkının yalnızca işçilere tanınmış olması, kamu kesiminde çalışanların bir kısmının işçi sayılmaması ve bunların grev hakkına sahip olmaması gibi bir anlayışla yorumlanmıştır. Buna bağlı olarak da memur ve işçi kavramlarının birbirinin karşıtı olarak anlaşılması eğilimi güçlenmiş ve yasalara da egemen olmuştur,

1963 de çıkarılan 274 sayılı Sendikalar Yasası, geleneksel fikri-bedeni çalışma ayırımı yerinde hizmet akdiyle çalışan herkesin işçi sayılacağı yönünde bir hüküm getirmiştir. (Madde :2) 275 sayılı Toplu-İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası ile 931 ve 1475 sayılı İş Yasalarında da işçi tanımının yapılmasında hizmet akdi kavramı esas alınmış olduğu halde, dar anlamda bir işçi tanımına dayanılarak çalışanların giderek daha büyük bölümünün sendikal haklardan yoksun bırakılması yönündeki uygulama sürekli gelişmiştir

Kamu kesiminde çalışanlarla ilgili olarak, özellikle 657 sayılı Devlet Memurları Yasasının çıkarılmasından sonra memur tanımının geniş tutulması ve işçi kapsamının giderek daraltılması eğilimi güç kazanmıştır.

Oyleki, artık işçi-memur ayırımı tümüyle rastlantısal bir niteliktedir. Ard arda çıkarılan yasa ve kararnamelerle bu konu tümüyle çıkmaza girmiş, işçiyle memurun ayır-dilmesine yasal anlamda olanak kalmamıştır. (1) Bu durumsa, Anayasanın eşitlik ilkesine de aykırı olarak bir yandan aynı koşullar altında çalışan kişilere ayrı hukuksal statülerin uygulanması sonucunu getirmekte; diğer yandan da çalışanların kendi haklarını üzerinde söz sahibi olabilmelerini engellemek için bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu anlamdaki uygulamalar sendikal hak ve özgürlüklerin özünü zedeleyici bir niteliktedir.

12 Mart döneminde, Anayasanın 46. maddesinde yapılan değişiklikler sendika hakkının yalnızca işçilere tanınır biçime getirilmesi, genelde sendikal hak ve özgürlükler, özelde kamu kesiminde çalışanların sendikal hakları açısından büyük bir gerilemedir. Memurların sendikal hakları her ne kadar 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Yasasının da çerçevesinde, toplu sözleşme ve grev haklarından; ayrıca toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme ya da yurt dışındaki sendikalarla ilişki kurma gibi hak ve özgürlüklerden yoksun göstermelik bir nitelikte olup, yapılan değişiklik tümüyle Anayasanın ruhuna ve sosyal hukuk devleti ilkelerine terstir.

Bu ve benzeri çabalarla sendikal haklardan yararlananların kapsamının giderek daraltılmasının yanısıra gözlenen diğer bir olgu, sendikal hakların kullanılmasına da çeşitli sınırlamaların getirilmiş bulunmasıdır.

Grev hakkının kullanılmasının uzun süren bürokratik formalitelere bağlı bulunması ve bu hakkın tümüyle ekonomik sınırlar arasına hapsedilerek, genel grevle dayanışma grevinin yasaklanması bunun en belirgin örneklerinden bir. Sendika seçme özgürlüğünün temelini oluşturan referanduma yer verilmemesi; yetki tesbitinde uzlaşmacı sendikalara çeşitli sahtekarlıklar için olanak tanıyan formalitelerin mevcut olması, İş Yasasının iş güvencesini yok eden 13 ve 17. maddeleri de bu kapsamdadır.

Gerçekte, sendikal hak ve özgürlüklerin geliştirilmesi, yani kazanımların elde edilmesi söz konusu olduğunda; halen bu haklara sahip olanlar için mevcut bulunan sınırlamaların ortadan kaldırılmasıyla, sendikal hakka sahip olamayanların bu hakka kavuşması doğrultusundaki mücadelenin birbirinden ayrılamayacağı açıktır. Bunların ikisi de aynı öze; sendikal hak ve özgürlüklerin özüne ilişkindir. Çalışanların önemli bir kesiminin sendikal haklarının tanınmaması, bu haklara sahip olanlardan bazılarının statü değişiklikleriyle sendikal haklarını yitirmeleri için de açık kapı oluştururken, mevcut sendikal hakların kullanılmasına ilişkin anti-demokratik sınırlama ve uygulamalar da gelecekte bu haklara kavuşacak kitleler için bir tehdit oluşturmaktadır.

Bu anlamda, halen sendikal haklara sahip olsun, olmasın, tüm çalışanlar sendikal hak ve özgürlükler için verilen mücadelenin geliştirilmesi ve yükseltilmesini ortak hedef olarak görmektedirler.

(1) Bkz. Tunçamağ, Türk İş Hukuku, s. 117; Serozan, Memurların Sendikal Örgütlenme Hakkı. Yargı no: 24, 1978 s.9 ve Işıklı, Kamu Kesiminde çalışanların Sendikal Hakları S. 5152

6. ÖNERİLER:

Sendikal hak ve özgürlüklere ilişkin ortak önerilerin başlıca iki grup içinde toplanması olanaklıdır. Konunun birbirini tamamlayan iki boyutu olarak bunlardan biri, hâlen sendikal haklara sahip olmayanların bu haklarına kavuşması, diğeri de sendikal haklara sahip olanların bu haklarını kullanmalarına ilişkin sunurlamaların ve anti-demokratik uygulamaların ortadan kaldırılmasıdır.

6.1. SENDİKAL HAKLARA SAHİP OLMAYANLAR BU HAKKA KAVUŞTURULMALIDIR.

Vereceğimiz örgütlü mücadele ile sendikal haklarımızı mutlaka alacağımıza inanan bizler, bir yandan uzun vadeli çalışmalarımızı sürdürürken, diğer yandan da kısa vadede her türlü yasal olanaklarımızı kullanacağız.

Bugün, kamu kesiminde Devlet Memuru, statüsünde çalışmakta olan yüzbinlerce emekçinin Anayasal bir değişikliğe gerek olmaksızın işçi statüsüne geçirilmesi yoluyla sendikal haklara kavuşmaları olanaklıdır ve bu sağlanmalıdır.

Anayasanın 117. maddesine göre kimlerin "devlet memuru" olduğunun kıstası genel idare esaslarına göre hizmet ifası olarak selirlenmiştir. Bundan anlaşılması gereken, kamu gücünün kullanılması ve bu yetkinin, icrai kararlar almak ve kararları uygulamayı koymak niteliğini taşımasıdır. Dolayısıyla, kamu kesiminde çalışanlardan bu konuda olmayanların bir yasa çıkarılarak işçi statüsüne geçirilmesi Anayasaya aykırı olmayacaktır. Anayasada bulunmadığı halde, bu tür bir hakkın tanınması, tersine demokratik ve sosyal bir Anayasa rejminin gereklerine uygun düşen bir sonuçtur ve bu hak, 1971 değişikliğine rağmen, Anayasamızın bünyesinde zaten hala mevcut bulunmaktadır. (1)

Salt zaten mevcut bir Anayasal hakkı somutlaştırıp güncelleştirme açısından zorunlu görünen böyle bir yasal düzenlemenin sağlanması demokratik olmanın ve emekten yana olmanın asgari zorunluluklarından biri olarak gündemdedir. Bu doğrultuda son ILO toplantısında kabul edilen ve sendikasisiz kamu çalışanlarına sendikal hakların tanınmasını öngören karar matnine uyulmalıdır.

6.2. MEVCUT SENDİKAL HAKLARIN KULLANILMASINA İLİŞKİN ANTI-DEMOKRATİK SINIRLAMALAR KALDIRILMALIDIR

Türkiye işçi sınıfının Sendikal Hak ve Özgürlükler için verdiği mücadelelerin sonucu, yasalarla birtakım kazanımlar yer almıştır. Ancak, bu kazanımların geliştirilmesi ve yeni kazanımlar için mücadele devam etmektedir.

- Anayasa'da lokavt olmadığı halde, 275 sayılı yasa ile işverenlere bu hak verilmiştir. Lokavt sosyal suçtur. Yasalardan çıkarılmalıdır.

- Grev ekonomik sınırların arasına hapsedilmiş; genel grev, dayanışma grevi yasaklanmıştır ve dayanışma grevi yasalarda yer almalıdır.

- Grev hakkını kullanmak, uzun süren bürokratik formalitelere bağlanmıştır, grev hakkını kullanmayı uzatan tüm formaliteler yasalardan çıkarılmalıdır.

(1) BKz. Serojan "Memurların Sendikal Örgütlenme Hakkı" Yargı, no. 24, 1978 s.11 ve Tanor "Bugün Memurların Örgütlenme Hakkı Ne Durumdadır", Yargı s. 23, 1978, s.7

- Yetki tesbitinde, uzlaşmacı sendikalara çetilli sahtekarlıkları için olanak tanıyacak formaliteler konmuştur. Sendika seçme özgürlüğünün temelini oluşturan Referandumda yer verilmemiştir; Referandum en kısa zamanda yasallasmalıdır.
- İş Yasasında, iş güvencesini yok eden 13. ve 17. maddelere yer verilmiştir; İş Yasası mutlaka demokratikleştirilmelidir.
- İşçinin, üyesi bulunduğu sendikadan ayrılması, noterden istifa etme şartına bağlanarak, sendika seçme özgürlüğü engellenmiş ve çözülmüştür, noterden istifa şartı yasadan çıkartılmalı, işçi dilekçeyle üyesi olduğu sendikadan ayrılabilirdir.
- Tarım işyasası çıkarılmalıdır.
- Asgari ücret her yıl yeniden saptanmalı, yalnız ücretlilere uygulanan özel indirim asgari ücret düzeyine çıkarılmalıdır.

Sendikal hakların özgürce kullanılmasını engelleyen bu anti-demokratik sınırlamalar tümüyle kaldırılmalıdır.

SONUÇ

Emperyalizme bağımlı Türkiye egemen sınıflarının, çalışanların bir bölümüne tanımadığı, sendikal haklar için mücadele başarıya ulaşacaktır. Çalışanların ve onların kitle örgütlerinin verdiği ve vereceği mücadele, "TOPLU SÖZLEŞMELİ VE GREVİLİ SENDİKAL HAKLAR"ın tüm çalışanlara tanınması, sendikal hak ve özgürlüklerin kullanımını kısıtlamaya yönelik her türlü anti-demokratik uygulamanın son bulması, yeni hak ve mevziler elde edilmesine yönelik olacaktır. Örgütlerimiz, kitlelerimizden aldığı somut destek ve güçle, bu doğrultuda mücadeleyi kararlı bir biçimde sürdüreceğiz ve her türlü mücadeleyi birliğimizle gündeme getireceğiz. Ortak mücadelemiz, çalışanların uluslararası örgütlerine, platformlarına da ulaştırılacak ve dayanışma sağlanacaktır.

Kitlelerin/ekonomik-demokratik hakları için yıllardır bağımsızlık demokrasi mücadelesine bağlı bir biçimde mücadele veren örgütlerimiz, "SENDİKAL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER İÇİN İLERİ" şiarını bağımsızlık-demokrasi-sosyalizm mücadelesine tabi bir biçimde tüm Türkiye'de yankılandırmaya kararlıdır.